

HRVATSKA U OSVIT
MODERNOGA
DOBA

NASTUP NOVOG APSOLUTIZMA (NEOAPSOLUTIZMA)

- Apsolutizam koji se 1851. godine uvodi u Hrvatsku ukidanjem oktroiranog ustava bio je novi apsolutizam ili neoapsolutizam. Ovaj se oblik vladavine zove Bachov apsolutizam po ministru unutarnjih poslova Alexanderu Bachu.
- Neoapsolutizam je sustav kraljeve samovolje u kojemu se potiče razvoj kapitalističkoga poduzetništva.
- Ističe se uvođenje jedinstvenog tržišta, koje je pomoglo gospodarskom razvoju i državnoj centralizaciji.

- U veljači 1850. ukinuto je Bansko vijeće, zabranjena Ilirska čitaonica i list Slavenski jug. Hrvatski sabor je raspušten, a Hrvatska je u lipnju 1850. g. dobila novu političku upravu, „bansku vladu“ kojoj je na čelu ban Jelačić, ali je bila podređena središnjoj vladi u Beču.
-
- Područje Kraljevine Hrvatske i Slavonije administrativno je bila podijeljena na riječku, zagrebačku, varaždinsku, križevačku, požešku i osječku županiju.
 - Županije su se dijelile na kotare, kojima su upravljali carsko – kraljevski podžupani. Na taj su način u Hrvatskoj uvedene mnoge promjene od vremena 1848.- 1849. samo je hrvatski jezik ostao i dalje uredovni.

DJELOVANJE BANA JELAČIĆA

Ban Josip Jelačić (1801. -1859.)

- Ban Josip Jelačić bio je uvjeren kako je oktroyiranim ustavom nanesena velika nepravda Hrvatima, ali je ipak zahtijevao da Bansko vijeće objavi oktroyirani ustav u Hrvatskoj želeći spasiti Hrvatsku od ugarske sudbine, a koja je uključivala i vojnu intervenciju. Iako se nije suprotstavljao postojanju Vojne granice, zalagao se da bude pod upravom hrvatskog sabora i bana, te u sastavu Hrvatske.
- Kad je na početku neoapsolutizma zabranjena uporaba hrvatske trobojnice, Jelačić je brani, ističući njezino značenje puku i zbivanjima 1848. U njoj on je vidio simbol narodnog sjedinjena, boju hrvatskih grbova. Zahvaljujući njegovu zalaganju 1852. carskom odlukom ponovno je uveden hrvatski i slovenski barjak, a s obnovom ustavnog života u Monarhiji ustaljuje se trobojnica kao hrvatska narodna i državna zastava, koja će biti sankcionirana i Hrvatsko-Ugarskom nagodbom 1868. kao „sjedinjena zastava Kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“.

- Na poticaj bana Jelačića 1850. glavni grad Zagreb dobio je modernu gradsku upravu, a prvi načelnik bio je Janko Kamauf. Od tada se Zagreb brže razvija i postaje gospodarsko, političko, kulturno i znanstveno središte svih Hrvata. U njemu se nalaze sve važne političke, gospodarske, kulturne i znanstvene ustanove.
- Ban Jelačić je preminuo 20. svibnja 1859. u Zagrebu i pokopan na svojem imanju u Novim Dvorima kraj Zaprešića.
- Na samrti je Jelačić rekao: „Moje ime pripada povijesti, ona će o meni pričati, ali o onom što sam na srcu nosio, o onome neće moći ništa kazati“.
- U doba neoapsultizma Hrvatska je bila potpuno neovisna o Ugarskoj.

APSOLUTISTIČKE REFORME, NOVI USTROJ VLASTI I POTPUNO PREVLADAVANJE FEUDALIZMA

- Uspostavom apsolutizma 1851. mijenja se organizacija najviše upravne vlasti u Hrvatskoj, koja se prilagođava potrebama centralizma. Tako se umjesto banske vlade osniva Carsko i kraljevsko namjesništvo, koje je imalo odsjeke unutrašnjih poslova, obrta i trgovine, te neke poslove državnog graditeljstva. Umjesto u samoupravne županije, Hrvatska i Slavonija uređene su u 5 okružja kojima su na čelu bili okružni predstojnici (riječko okružje s primorjem, zagrebačko, varaždinsko, požeško i osječko). Okružja su uglavnom obuhvaćala područja bivših županija, s tim što su okružja međusobno podijelila teritorij bivše križevačke županije.

- U Hrvatsku dolaze činovnici stranci, uglavnom Nijemci, Česi i Slovenci. Činovničke poslove mogao je obavljati samo onaj tko je znao njemački jezik. S njima se širi utjecaj njemačkog jezika, jer je njemački jezik uveden u urede kao službeni i u gimnazije kao nastavni jezik. Samo je u osnovnim školama nastavni jezik bio hrvatski.
- Najviša je sudska ustanova Banski stol. Na čelu banskog stola bio je ban Jelačić, što znači da sudstvo još nije bilo posve odijeljeno od uprave.

RIJEŠAVANJE FEUDALNIH ODNOSA I ZEMLJIŠNO RASTEREĆENJE

- Godine 1853. započelo je tzv. ukidanje feudalnih odnosa, s čim je seljak postao vlasnikom posjeda, koji je obrađivao. Naknadu plemićima isplaćivala je država, a seljak je zemlju otplaćivao zajedno s porezom. Poslije ukidanja feudalnih odnosa seljak više nije radio za plemića, mogao se s više volje i ljubavi posvetiti unaprjeđenju svoga gospodarstva, što mu je donijelo materijalno blagostanje, ali je ono uvelike bilo ugroženo visokim državnim porezima i gospodarskim krizama.
- Borbe za nesmetano uživanje i posjedovanje šuma, pašnjaka i vinograda jedan je od uzroka seljačkog nezadovoljstva i kasnijih buna.

- Od vremena neoapsolutizma seljaci su mogli ulaziti u sva zvanja, čime se demokratizira društveni život u Hrvatskoj.
- Javni i privatni život dobio je modernu osnovu, nestalo je staleškog sustava, a Hrvatska se u upravi, sudstvu i školstvu trajno oslobodila ugarske prevlasti.
- Primjena općega građanskog zakonika, koji se temeljio na načelima slobodne trgovine, obrta i prometa, nepovredivost privatnog vlasništva najveće je dostignuće neoapsolutizma.

Dvorac Trakošćan

UZDIGNUĆE ZAGREBAČKE BISKUPIJE U NADBISKUPIJU

- Zagrebačka nadbiskupija uspostavljena je bulom pape Pija IX. Urbi primum plaenit 11. 12. 1852. i s tom je bulom papa Zagrebačku biskupiju uvrstio u red nadbiskupija, proglasivši je metropolitanskim središtem hrvatsko – slavonske crkvene pokrajine, s područnim (sufraginskim) biskupijama u Đakovu, Senju i Križevcima.
- Papa je bulu donio na prijedlog bečke vlade, a ona je pak taj prijedlog dala zahvaljujući velikim nastojanjima bana Jelačića.

- Zagrebačka biskupija je postala neovisnom, a Katolička crkva u Hrvatskoj odvojila se od Ugarske.
- Za povijest Hrvatskog naroda u drugoj polovici XIX. st., uspostava Zagrebačke nadbiskupije ima veliko značenje.
- Vrh Katoličke crkve bio je snažan oslonac političarima u borbi za hrvatsku neovisnost. Od tog vremena počinje i značajna uloga biskupa Josipa Jurja Strossmayera u političkoj i kulturnoj djelatnosti navedenog razdoblja. Strossmayer je postao đakovačkim biskupom na prijedlog bana Jelačića 18. studenoga 1848.
- Prvi zagrebački nadbiskup Juraj Haulik svečano je ustoličen 8. 5. 1853. u Zagrebu.

Zagrebačka Katedrala

RAZVOJ KULTURE I ZNANOSTI

- Prvaci hrvatskog narodnog pokreta pred silom se povlače iz politike, djelujući samo na području znanosti.
- Ivan Kukuljević u doba neoapsolutizma proučava povijest i osniva Društvo za jugoslavensku povjesnicu. Kao arhivar Trojedine kraljevine Kukuljević je pokrenuo prvi hrvatski časopis *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* (1851.). On je sastavio prvi popis umjetnika obrađen leksikografskom metodom.
- Bogoslav Šulek piše riječnik i uređuje *Gospodarski list*.
- Mirko Bogović piše drame iz hrvatske povijesti, u kojima objašnjava prilike u Hrvatskoj.

Mirko Bogović (1816.- 1893.)

- Mirka Bogovića u doba neoapsolutizma piše drame iz hrvatske povijesti, prožete aluzijama na aktualne prilike u hrvatskoj. Njegova drama Frankopan (1856.) usmjerena je protiv Habsburgovaca i germanskog utjecaja, a u drami Stjepan, posljednji kralj bosanski (1857.) osuđuje neslogu hrvatskih političara. Njegove drame uvelike utječu na razvoj nacionalne kulture.
- Ante Starčvić bavio se pisanjem jezikoslovlja i poviješću.

Ante Starčević (1861.- 1895.)

- Književnim radom bavili su se Janko Jurković, Ivan Perkovac, Mato Vodopić, Paskoje Antun Kazali, fra Grgo Martić Ivan Trnski. Luka Botić, a kulturni rad je potpomagao ban Jelačić.

Fra Grgo Martić (1822.-1905.)

- Ističe se tiskanje udžbenika i znanstvenih dijela na hrvatskom jeziku, zatim se osnivaju i povezuju obrtničko – trgovačke komore.
-